

Asia: VN/32825/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton lausunto sivistyshallintouudistuksesta

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto (SKTL) on aatteellinen yhdistys, joka edustaa yli 1700 kääntäjää ja tulkkia, kääntämisen ja tulkkauksen ammattilaista.

Kiitämme mahdollisuudesta lausua opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntöön hallituksen esityksestä eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi. Esityksessä muun muassa Kansallisarkisto, Saavutettavuuskirjasto Celia ja Varastokirjasto yhdistyisivät arkisto- ja kirjastotoimintaan liittyviä tehtäviä hoitavaksi virastoksi. Taiteen ja kulttuurin edistämiseen liittyviä tehtäviä hoitaisi uusi virasto, johon sisältyisivät nykyisten Taiteen edistämiskeskuksen ja Kansallisen audiovisuaalisen instituutin toiminnot.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ymmärtää tarpeet selkiyttää opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastorakennetta sekä sen taustalla olevat taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet. SKTL toivoo, ettei säästöjä tavoittelemalla rapauteta hyvin toimivia järjestelmiä ja aiheuteta lisää kustannuksia ja byrokratiaa tai kavenneta perustuslaissa turvattua taiteen vapautta. Asiaan tulee kiinnittää huomiota esitysluonnoksen jatkovalmistelussa.

Keskeisimmät ehdotuksemme:

– Taiteilijoiden toimeentuloedellytysten edistämisen tulisi jatkossakin olla uuden viraston lakiin kirjattu tehtävä. Nyt laista oltaisiin poistamassa kirjaus taiteilijoiden toimeentuloedellytysten edistämisestä sekä viittaukset kansainvälisyyteen. Taiteilijoiden toimeentuloedellytysten edistämisen tulisi jatkossakin olla uuden viraston lakiin kirjattu tehtävä.

– Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto kannattaa Suomen Taiteilijaseuran ehdotusta, että kunkin taidealan keskeisimmät taiteilijajärjestöt voisivat suoraan nimetä tietyn määrän henkilöitä asiantuntijapankkiin ja että jokaisen arviointipaneelin henkilöistä vähintään puolet valittaisiin niiden ihmisten joukosta, joita keskeisimmät taiteilijajärjestöt ovat asiantuntijapankkiin laittaneet. Järjestöjen osallistuminen nimeämiseen säästäisi myös viraston työtä. Valintaprosessin avoimuudesta, valintakriteereistä ja jääviyden kriteereistä sekä käytännöistä tarvitaan selkeämmät kirjaukset sekä taide- ja kulttuurineuvoston että asiantuntijapaneelien osalta. Lakiin on syytä kirjata, että taide- ja kulttuurineuvostossa tulee aina olla edustettuna myös taiteen tekemisen asiantuntemusta.

–Vertaisarviointi on niin painava ja olennainen taiteen autonomista asemaa turvaava periaate, että se on syytä kirjata myös lain tasolla. Riippumattomuus ja läpinäkyvyys eri taiteenlajien, kuten esimerkiksi kirjallisuuden apurahojen, jakoprosessissa, on erittäin tärkeää. Asiantuntijapaneelien käyttö on kirjattava lakiin luonnosta velvoittavamaksi. Poliittista ohjausta tulee välttää.

– Virastojen nimien tulisi kuvata selkeästi niiden tehtäviä. Taiteen edistämiskeskuksen yhdistäminen Kaviin sekä viraston nimeäminen Kulttuurivirastoksi puolestaan hämärtää viraston tehtäviä. Virastot tulisi nimetä niiden tehtäviä vastaten. On valitettavaa, että uuden viraston nimestä ehdotetaan Taide-sanana jättämistä pois. Samoin arkisto- ja kirjastotoimintaa hoitavan uuden viraston nimeksi on ehdotettu Kansallisarkistoa, mutta nimi ei kerro Saavutettavuuskirjasto Celian tai Varastokirjaston asiakkaille, että virasto vastaa myös kirjastopalveluista. Kirjastopalveluita koskevan viraston nimessä tulisi säilyä sana ”kirjasto”, mikä on yksi suosituimpia suomalaisia palveluita.

– Pyydämme kiinnittämään huomiota siihen, että 4 § Opetushallituksen tehtävät sivulla 95 kohdassa 4 ei ole mainittu tulkkaustutkintoja. Haluamme muistuttaa, että Opetushallituksen hallinnonalaan kuuluvat myös tulkkauksen alojen lautakuntia ja työelämätoimikunta.

– Kaikilla pitää olla pääsy kirjallisen kulttuurin pariin. Saavutettavuuskirjasto Celian lausuntoon viitaten toteamme, että näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden palvelujen jatkuvuus sekä asiantuntijuus saavutettavien kirjasto- ja oppimateriaalipalvelujen sekä saavutettavan julkaisemisen edistämässä on taattava. Näin varmistetaan lukemisen ja lukutaidon tukeminen ja lukevan elämäntavan mahdollistaminen tasavertaisesti kaikille kohderyhmille.

-Yhdymme Suomen Kirjailijaliiton lausuntoon seuraavan osalta: ”Lukemisesteisten kirjastopalveluita koskevassa laissa tulisi valtuutettuja yhteisöjä koskevien oikeuksien ja velvollisuuksien yhteydessä

viitata lisäksi saavutettavan kirjallisuuden käytöstä teosten tekijöille maksettaviin korvauksiin. Valtuutettuna yhteisönä uusi arkisto- ja kirjastotoimintaa hoitava virasto vastaa myös tekijänoikeuskorvauksiin liittyvistä velvoitteista. Tekijöillä tulee olla oikeus korvaukseen heidän teostensa käyttämisestä Celia-palveluiden yhteydessä.” Lainausten painopisteen siirryttyä suoratoistoihin ja Celia-kirjaston käyttäjämäärien jatkuvasti lisääntyessä tekijöille maksettava korvaus on ulotettava tulevaisuudessa koskemaan kaikkia Celian äänikirja- ja e-kirjalainoja. Tämä on tärkeää, jotta tekijä saa kohtuullisen korvauksen teostensa kirjastokäytöstä Celia-kirjastoissa, ja jotta Suomessa on jatkossakin ammattikäntäjien kotimaisille kielille kääntämää laadukasta käännöskirjallisuutta.

–Tuemme tekijänoikeusjärjestö Sanaston pääviestejä

- Laissa lukemisesteisten kirjastopalveluista tulisi viitata myös tekijänoikeuslain 17 b §:ssä säädettyyn tekijöiden oikeuteen saada korvaus teoksen kappaleen valmistamisesta.
- Kansallisarkisto ei viraston nimenä kuvaa riittävän selkeästi ja ymmärrettävästi viraston tehtäviä, joihin kuuluvat Saavutettavuuskirjasto Celian ja Varastokirjaston kirjastopalvelut. Viraston nimessä olisi toivottavaa näkyä sana ”kirjasto”.
- Kaikilla pitää olla yhdenvertainen pääsy kirjallisen kulttuurin pariin. Palveluiden löydettävyys ja niiden jatkuvuuden turvaaminen ovat erityisen tärkeä asia lukemisesteisten kirjastopalveluiden osalta, sillä asiakkaiden joukossa on paljon erityistä tukea tarvitsevia sekä lapsia ja nuoria. Kannatamme muutosehdotusta, jonka mukaan lakiin Kansallisarkistosta lisätään organisaatiota koskeva kohta siitä, että virastossa toimii Saavutettavuuskirjasto Celia -niminen toimintayksikkö.
- Toimialaan liittyvän asiantuntemuksen riittäväksi varmistamiseksi Kulttuurivirastoon perustettavan taide- ja kulttuurineuvoston jäsenmäärän tulisi olla ehdotettua suurempi.

Jotta taide voisi kansainvälistyä, tarvitaan kieliresursseja, jo alakouluasteilta lähtien, kunnissa, jotta tulevaisuudessa Suomessa on kielitaitoisia taiteilijoita ja jotta myös ammattikäntäjiä ja -tulkkeja.

Kavén Jenni
Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry